

Aly Mihrhojagly

Category: Edebiýaty öwreniș, Filosofiýa, Kitapcy, Ýazyjy
şahyrlaryň we alymlaryň terjimehaly

написано kitapcy | 21 января, 2025

Aly Mihrhojagly Aly Mihrhojaogly

Aly Mihrhojaogly ýa-da Gul Aly (Aly, Horezmlı Galy), XII asyryň ahyrlarynda we XIII asyryň başlarynda Horezm sebitlerinde ýaşap geçen türkmen şahyry. Tatar alymlarynyň Gul Alyny Idil (Wolga) derýasynyň boýundaky Bulgar ilinde ýaşap geçendigini we tatar şahyrydygyny subut etmäge çalyşýandyklary üçin bu şahyryň ömri barada entek jedelli we çözülmeli meseleler köp.

Gul Aly 1183-nji ýylda doglupdyr. Ol türkmen edebiýaty öwreniș ylmynda «Kyssaýý-Ýusup» eseri bilen giňden tanalýar. Bu eser 2005-nji ýylda Türkmenistanyň Golýazmalar institutyň «Miras» neşirýaty tarapyndan kitap görnüşinde neşir edilip, okyjylar köpçülliğine ýetirilipdi.

Şahyryň hakyku ady belli däl, ýöne «Kyssaýý-Ýusubyň» ahyrynda geçýän «Gul Aly» sözi onuň edebiýat taryhynda bu at bilen tanalmagyna getirdi.

«Kyssaýý-Ýusup» Gul Alynyň bize gelip ýeten ýeke-täk eseridir. Eser Gündogar edebiýatynda onlarça şahyr tarapyndan işlenen «Ýusup-Züleýhanyň hekaýatyny» türkmen edebiýatynda, galyberse-de umumy türki edebiýatynda ilkinji bolup beýan edýändigi üçinem Gul Alynyň edebiýat taryhyndaky orny aýratyn uludyr.

Tatar edebiýatyň öwreniji alymlar Gul Alyny doganlyk tatar edebiýatyň düýbünü tutuwy we beýik tatar şahyry hasap edýärler. Hüt şonuň üçinem 1983-nji ýylda Moskwada we Kazanda şahyryň 800 ýylliygy we «Kyssaýý-Ýusubyň» ýazylmagynyň 750 ýylliygy umumy türki medeniýetiniň uly ýubileyý günü hökmünde dabara bilen bellenilip geçildi.

ÖMRI

Şahyr hakyndaky az sanly maglumatlar şejrelerde, rowaýatlarda

we legendalarda saklanyp galypdyr.[1]

Türkmen çeşmelerinde «Kyssaýy-Ýusubyň» awtory Aly Mihrhojaogly diýip geçýär. [2] Aýtmaklaryna görä, Aly Mihrhojaogly orta asyrlarda ýaşap geçen türkmen şahyrydyr. Ol Horezmde ýaşan türkmen taýpalarynyň birinde doglupdyr we ömrüniň kyrk ýıldan gowragyny Horezmde geçiripdir. Aly Mihrhojaogly Köneürgenjiň medreselerinde müderrislik (mugallymlyk) edipdir. «Kyssaýy-Ýusup» eserini bolsa 1233-nji ýilda 50 ýaşynyň içinde tamamlapdyr.

Tatar çeşmeleri bolsa, Gul Alyny Idil-Çuman sebitinde doglan we Bulgar döwletiniň sazadasy Abylla begiň agtygy diýip hasap edýär. [2] Yöne tatar alymlary hem şahyryň Horezmde ýaşandygyny we uzak ýyllaryň dowamynnda ders berendigini inkär etmeýär. Şahyr mongol basybalyjylarynyň Horezmi we Köneürgenji weýran etmegi bilen gyrgyz sähralaryna göçüp gidipdir, biraz wagt geçenden soñ bolsa dogduk mekany bolan Zeýe göçüpdir.

Gul Aly mongol basybalyjylaryna garşıy bolan söweşleriň birinde (1234-1240) wepat bolupdyr.

Şahyryň yslam filosofiýasy, şerh we edebiyat boýunça ýazan kitaplarynyň bardygy csak edilse-de, hazırlıkçe edebiyaty öwreniş ylmyna «Kyssaýy-Ýusupdan» başgasy mälîm däldir.

ÇEŞME

- 1). «Gul Aly, Türkiýeden daşarky türki edebiyatlaryň antologiýasy» («Kul Ali, Türkiye Dışındaki Türk Edebiyatları Antolojisi»);
- 2). Aly Jin «Garyşyk dilli eserlerden Alynyň «Ýusup we Züleýha hekaýaty» («Karışık Dilli Eserlerden Ali'ni Yusuf ile Züleyha Hikayesi», Turkish Studies, tom 5/1, 2010;
- 3). Aly «Kyssaýy Ýusup» Türkmenistanyň milli medeniýetiniň «Miras» neşirýaty, Aşgabat-2005 ý; Çapa tayyarlan: Geldi Nazarow, Toýly Guzuçyýew, Atabaý Nazarow. Ýazyjy şahyrlaryň we alymlaryň terjimehaly